

Toruń, 1 marca 2024 r.

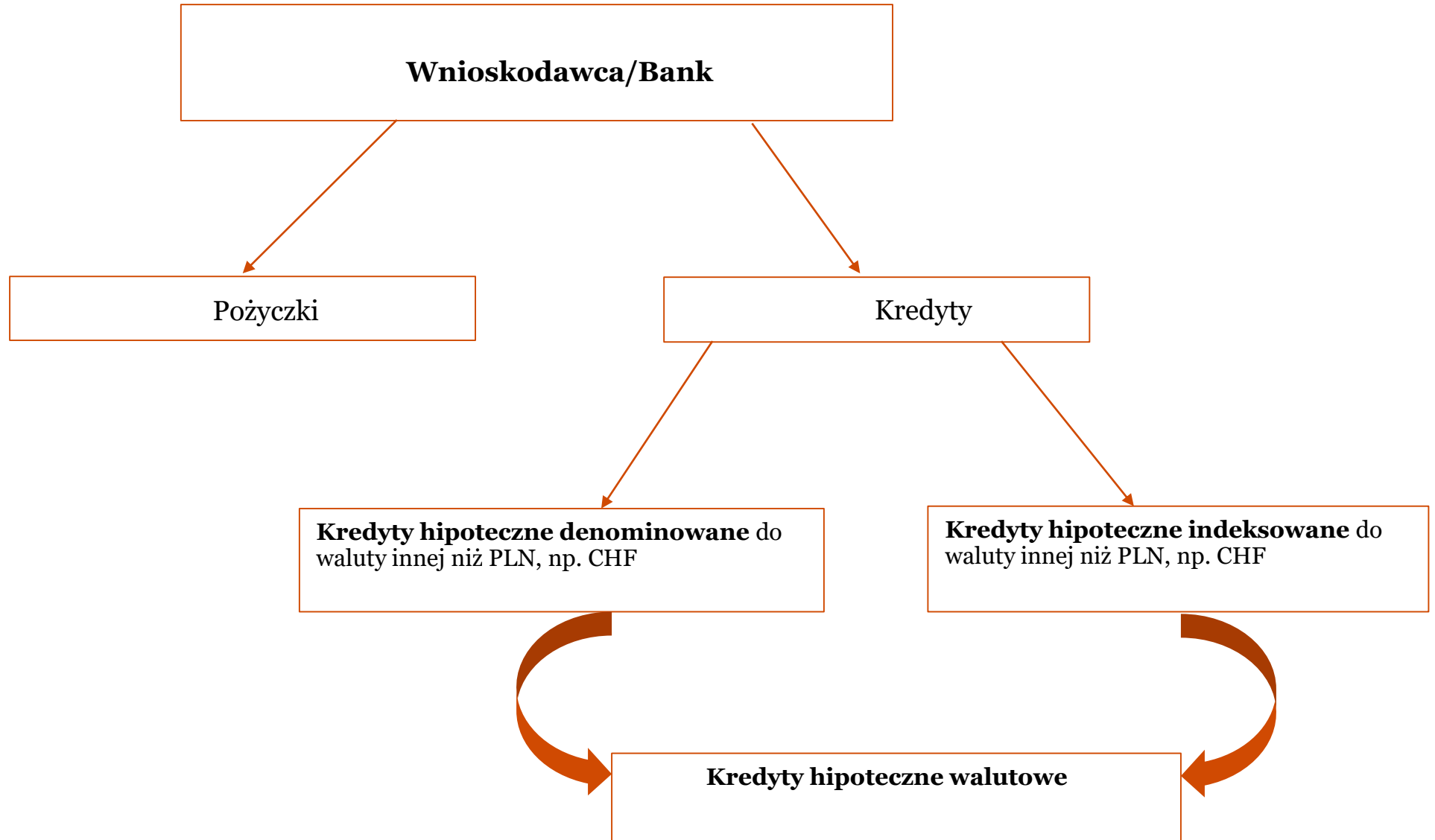
Unieważnienie kredytu frankowego a koszty uzyskania przychodów

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 6 grudnia 2023 r. (sygn. akt II FSK 1442/23)

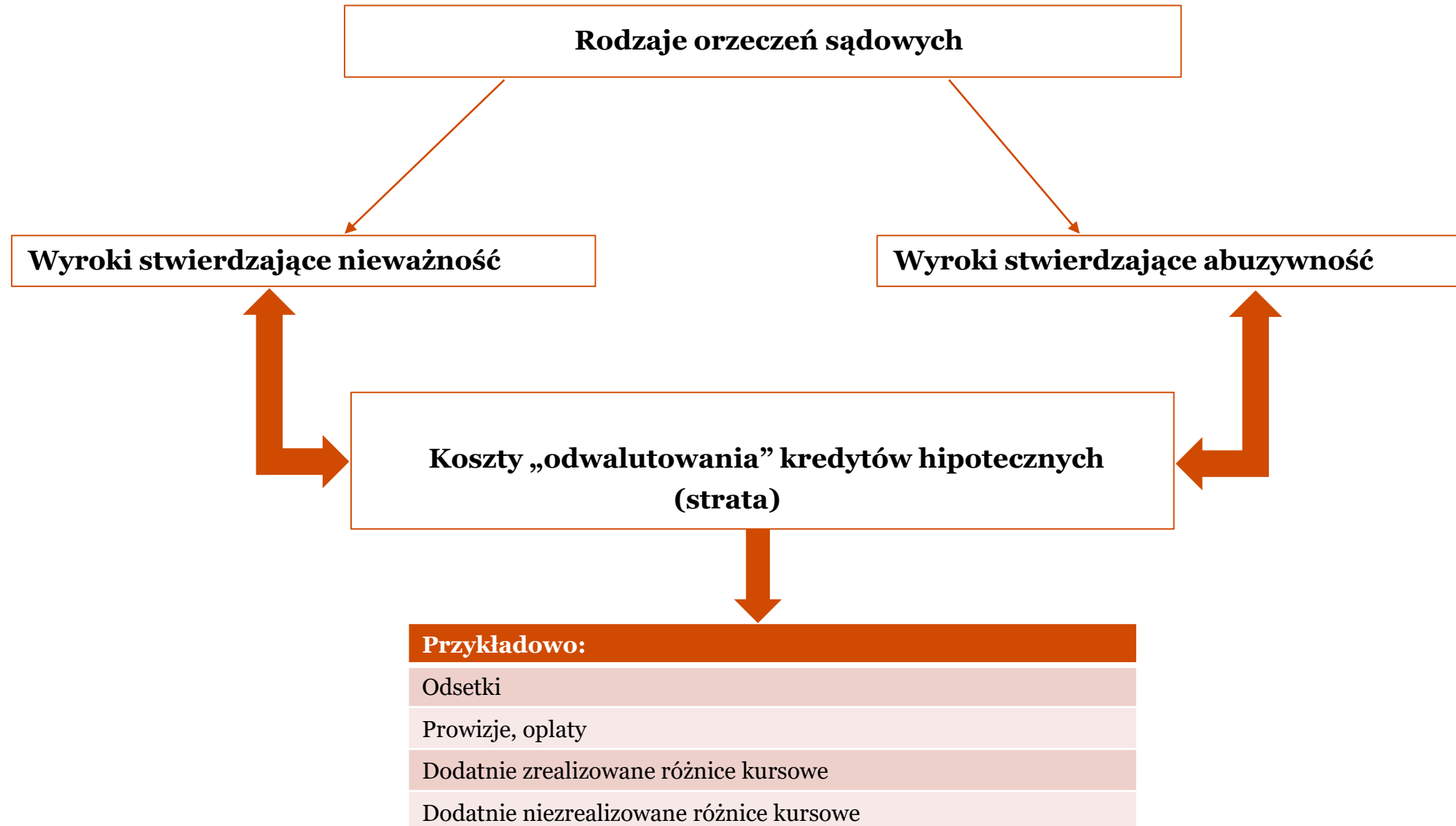
doradca podatkowy Radosław Baraniewicz

Stan faktyczny 1/2

Stan faktyczny 2/2

Stanowisko Banku

Istota pytania przedstawionego we wniosku:

Czy skutek wydania wyroków stwierdzających nieważność/abuzyjność, koszty odwalutowania hipotecznych kredytów walutowych powinny stanowić koszt uzyskania przychodów, nie zaś korektę przychodów, o której mowa w art. 12 ust. 3j ww. ustawy?

Uzasadnienie własnego stanowiska:

- Wydanie wyroków stwierdzających nieważność/abuzyjność umów kredytu kreuje **nowe zdarzenie prawne**, które implikuje niezależne od umowy kredytu skutki podatkowe (czyli konieczna jest **nowa kwalifikacja podatkowa**).
- Uznanie umów kredytu hipotecznego walutowego za nieważne, nie uniemożliwia rozpoznania skutków z tego wynikających za koszty podatkowe (po wydaniu wyroków powstaje konieczność **wzajemnego rozliczenia stron**)
- Koszty odwalutowania hipotecznych kredytów walutowych powstałe wskutek wyroków stwierdzających abuzyjność stanowią koszt uzyskania przychodów, nie zaś korektę przychodów, o której mowa w art. 12 ust. 3j ustawy o CIT.

Stanowisko Dyrektora KIS

- W przypadku stwierdzenia nieważności umowy przez sąd, skutki prawne na gruncie cywilnym występują **ex tunc (wstecz)**, a więc od momentu zawarcia umowy dotkniętej wadliwością (przesłanką nieważności),
- Umowa kredytu jako nieważna już od chwili jej zawarcia **nie wywołuje skutków prawnych**. (czyli nie doszło do jej zawarcia).
- Bank powinien dokonać stosownej korekty swoich rozliczeń pomniejszając przychody podatkowe o wartości wykazane w poprzednich latach podatkowych. W analizowanej sprawie zastosowanie znajdzie przepis art. 12 ust. 3j ustawy o CIT (*Jeżeli korekta przychodu nie jest spowodowana błędem rachunkowym lub inną oczywistą omyłką, korekty dokonuje się poprzez zmniejszenie lub zwiększenie przychodów osiągniętych w okresie rozliczeniowym, w którym została wystawiona faktura korygująca lub, w przypadku braku faktury, inny dokument potwierdzający przyczyny korekty*)

Stanowisko WSA w Warszawie

W uzasadnieniu WSA w Warszawie wskazał, że:

- Skoro z nieważnością umowy wiąże się **obowiązek zwrotu wzajemnych świadczeń**, to rozważyć należy, czy stan faktyczny wynikły na skutek stwierdzenia nieważności i zwrotu wzajemnych świadczeń **może być potraktowany jako źródło przychodów**.
- Porównanie wartości świadczeń podlegających zwrotowi pozwala na ocenę, czy na skutek zwrotu dana strona transakcji zrealizowała **dochód czy też stratę**.
- Przepisy ustawy o CIT nie zawierają żadnej regulacji, która nakazywałby uznać, że przychód będący następstwem takiej czynności zaistniał w dacie wcześniejszej, niż **data faktycznego zwrotu świadczeń**.
- Dopiero z chwilą dokonania owych **przesunięć majątkowych** mówić można o powstaniu źródła przychodów w rozumieniu art. 7 ust. 1 i nast. ustawy o CIT.

Stanowisko NSA (1/2)

W uzasadnieniu Naczelny Sąd Administracyjny wskazał, że:

- Przychód zrealizowany i rozpoznany w przeszłości w rachunku podatkowym, nie może przekształcić się w koszt uzyskania przychodów.
- Nie mają na to wpływu ani cywilnoprawne skutki wyroku sądu powszechnego, ani rozliczenie bilansowe dokonywane na podstawie przepisów rachunkowych.
- W takiej sytuacji, jak wskazał Dyrektor KIS, możliwe jest **skorygowanie przychodów** podatnika, w sytuacji gdy pierwotnie opodatkowany przychód zgodnie z wyrokiem sądowym okazał się od początku nienależny
- Naczelny Sąd Administracyjny nie podziela stanowiska o możliwym zastosowaniu art. 15 ust. 1 ustawy o CIT dla zniwelowania skutków opodatkowania nieuzyskanego, choć wcześniej prawidłowo rozpoznanego w rachunku podatkowym przychodu.

Stanowisko NSA (2/2)

W uzasadnieniu Naczelny Sąd Administracyjny wskazał, że:

- Poniesione przez Bank "koszty odwalutowania" dotyczą już zrealizowanego w przeszłości przychodu, a w istocie stanowią **jego zwrot jako świadczenia nienależnego na gruncie prawa cywilnego**.
- **Orzeczenie sądu** ma charakter deklaratoryjny i nie tworzy (nie konstytuuje) nowego zdarzenia prawnego, a jedynie **stwierdza, iż od samego początku - tj. od dnia zawarcia umowy - czynność prawna nie wywołuje skutków prawnych**.
- **W praktyce obrotu gospodarczego będą pojawiać się wydatki związane z czynnościami niemogącymi być przedmiotem prawnie skutecznej umowy** (a w tym też moralnie naganne, czy stanowiące zachowania sprzeczne z prawem), które to czynności nie będą wpływać na źródło przychodów (np. z wyłączenie z **art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy o CIT**, jak również na koszty ich uzyskania, co wynika z **art. 16 ust. 1 pkt 66 ustawy o CIT**).
- **Orzeczenie sądu** ma charakter deklaratoryjny i nie tworzy (nie konstytuuje) nowego zdarzenia prawnego, a jedynie **stwierdza, iż od samego początku - tj. od dnia zawarcia umowy - czynność prawna nie wywołuje skutków prawnych**.

Orzecznictwo NSA

Przykładowo

Wyrok NSA z 6 grudnia 2023 r. (II FSK 1658/23) – analogiczny stan faktyczny

Wyrok NSA z 4 grudnia 2023 r. (II FSK 334/22) – analogiczny stan faktyczny

Wyrok NSA z 6 grudnia 2023 r. (II FSK 1264/23) – analogiczny stan faktyczny

Inaczej w odniesieniu do skutków nieważnej czynności prawnej i zastosowania art. 15 ust. 1 ustawy o CIT wypowiedział się **Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z 24 września 2010 r. sygn. akt II FSK 848/09**, *"nie da się wyprowadzić tezy, iż jedynie ważna czynność prawna w rozumieniu art. 58 k.c. może stanowić podstawę prawną uznania wydatku za koszt uzyskania przychodu i zaksięgowania w tym charakterze zdarzenia gospodarczego. Rzecz bowiem w tym, że przepis art. 15 ust. 1 posługuje się pojęciami właściwymi prawu podatkowemu, takimi jak przychód i koszty poniesione w celu jego uzyskania, nie nawiązując w żaden sposób do pojęć cywilnoprawnych. Istnienie ważnego stosunku cywilnoprawnego ma znaczenie wówczas, gdy przepis prawa podatkowego wprost z tym stosunkiem łączy prawo bądź obowiązek"*.

Zagadnienia problemowe:

- Brak możliwości skorygowania przychodów podatkowych z uwagi na **przedawnienie** zobowiązania podatkowego w stosunku do wielu okresów podatkowych (brak realnej możliwości przywrócenia równowagi podatkowej w zakresie przychodów zgodnie ze stanowiskiem przedstawionym przez NSA)

- Unieważnienie umów jako naturalne **ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej** (koszt ogólny z art. 15 ust. 1 ustawy o CIT)

- Granice posługiwania się prawem cywilnym dla interpretacji przepisów podatkowych (**autonomia prawa podatkowego** dla oceny zdarzeń gospodarczych)

Dziękuję za uwagę.